

СТАНДАРДИ ЗА АКРЕДИТАЦИЈУ

СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА ПРВОГ И ДРУГОГ
ЦИКЛУСА СТУДИЈА

БАЊА ЛУКА

2022. година

**СТАНДАРДИ ЗА АКРЕДИТАЦИЈУ СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА
ПРВОГ И ДРУГОГ ЦИКЛУСА СТУДИЈА**

Бања Лука, 2022. година

СТАНДАРДИ ЗА АКРЕДИТАЦИЈУ СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА ПРВОГ И ДРУГОГ ЦИКЛУСА СТУДИЈА	
СТАНДАРД 1: Политика обезбјеђења квалитета СП	
СТАНДАРД 2: Креирање и усвајање СП	ЗАХТЈЕВ 2.1: Структура СП
	ЗАХТЈЕВ 2.2: Сврха и циљеви СП
	ЗАХТЈЕВ 2.3: Наставни план и програм
	ЗАХТЈЕВ 2.4: Компетенције дипломираних студената
СТАНДАРД 3: Учење, подучавање и вредновање усмјерено на студента	
СТАНДАРД 4: Упис и напредовање студената, признавање и сертификавање	ЗАХТЈЕВ 4.1: Упис студената
	ЗАХТЈЕВ 4.2: Оцјењивање и напредовање студената
СТАНДАРД 5: Људски потенцијали	
СТАНДАРД 6: Ресурси и финансирање	
СТАНДАРД 7: Управљање информацијама о СП	
СТАНДАРД 8: Информисање јавности о СП	
СТАНДАРД 9: Континуирано праћење, периодична евалуација и ревизија СП	
СТАНДАРД 10: Мобилност академског особља и студената	

СТАНДАРД 1: Политика обезбјеђења квалитета студијских програма

Овај стандард усклађен је са критеријумом 1 . Критеријума за акредитацију студијских програма првог и другог циклуса у Босни и Херцеговини и стандардом 1.1 Стандарда и смјерница за обезбјеђење квалитета у Европском простору високог образовања (ЕСГ)

Обезбјеђење и контрола квалитета студијског програма спроводи се редовно и систематично путем самовредновања и спољашњом провјером квалитета.

Смјернице за примјену Стандарда 1:

- 1.1. Обезбјеђење и контрола квалитета студијског програма је саставни дио стратегије/ политике унутрашњег обезбјеђења квалитета установе и подразумева редовно и систематично праћење његове реализације и предузимање мјера за унапређење квалитета у погледу наставног плана и програма, наставе, наставног особља, оцјењивања студената, уџбеника и литературе.
- 1.2. Обезбјеђење и контрола квалитета студијског програма подржава развој културе квалитета у којој сви унутрашњи учесници доприносе квалитету студијских програма, са прописаним процедурама за укључивања свих заинтересованих страна у процесе обезбјеђења и контроле квалитета студијског програма (БиХ подкритеријум 1.3)
- 1.3. У контроли квалитета студијског програма обезбијеђена је активна улога студената и њихова оцјена задовољства квалитетом студијског програма.
- 1.4. На нивоу студијског програма реализују се мјере унапређења дефинисане на основу анализе анкетања студената.
- 1.5. Обезбјеђење и контрола квалитета студијског програма је усмјерена на промоцију: истраживачког рада, учења и подучавања, мобилности и интернационализације на студијским програмима, као и спречавање плагијаризма и других облика неетичког академског понашања.
- 1.6. Контрола квалитета студијског програма се обавља у унапријед одређеним временским периодима који за самовредновање износи највише двије године, а за спољашњу провјеру квалитета у складу са планом акредитације студијских програма Агенције и високошколске установе.

СТАНДАРД 2: Креирање и усвајање студијских програма

Овај стандард усклађен је са критеријумом 2. Критеријума за акредитацију студијских програма првог и другог циклуса у Босни и Херцеговини и стандардом 1.2 Стандарда и смјерница за обезбјеђење квалитета у Европском простору високог образовања (ЕСГ)

Високошколска установа има успостављене процедуре за креирање и усвајање студијских програма који укључују студенте и све заинтересоване стране. Студијски програм има јасно дефинисане циљеве и сврху са елементима утврђеним законом. Савладавањем студијског програма студент стиче компетенције које су у функцији квалитетног обављања стручне, научне и умјетничке дјелатности.

Захтјев 2.1: Структура студијског програма

Студијски програм садржи све елементе неопходне за реализацију наставног процеса.

Смјернице за примјену захтјева 2.1:

- 2.1.1. Студијски програми су усклађени са научним и образовним стандардима и достигнућима одређене научне/умјетничке области, захтјевима сродних научних области у циљу стицања мултидисциплинарних знања, захтјевима тржишта рада и међународним стандардима, те професионалним стандардима тамо гдје је то примјенљиво.
- 2.1.2. Сваки студијски програм првог и другог циклуса мора да има сљедеће елементе:
 - назив и циљеви студијског програма,
 - област образовања којој припада студијски програм,
 - врста и ниво студија,
 - обим студија,
 - исходи учења,
 - струковно, односно академско звање,
 - услови за упис на студијски програм за студенте из Републике и БиХ, односно иностранства,
 - листа обавезних и изборних предмета са оквирним садржајем,
 - попис основне литературе за студиј,
 - начин извођења студија и полагања испита за све облике стицања високог образовања,
 - локације извођења наставе,
 - потребно вријеме за извођење појединих облика студија,
 - предвиђени број часова за поједине предмете и њихов распоред по годинама,
 - бодовна вриједност сваког предмета исказана у складу са ECTS бодовима,
 - бодовна вриједност завршног рада исказана у складу са ECTS бодовима,

- услови уписа студента у сљедећи семестар, односно сљедећу годину студија, те предуслови за упис појединих предмета и групе предмета,
- начин избора предмета из других студијских програма,
- могућност извођења наставе на страним језицима,
- услови за прелазак са других студијских програма,
- силабуси наставних предмета,
- остала питања од значаја за извођење студијског програма.

2.1.3. Под заједничким студијским програмом (ЗС-програм) подразумева се студијски програм за стицање свих облика заједничких диплома који организују и изводе више високошколских установа са статусом правног лица. Заједнички студијски програми воде стицању заједничке дипломе, двоструке (двие) дипломе, или једне дипломе коју издаје установа одређена међусобним споразумом установа учесница.

ЗС-програми се могу организовати из једне или из више области (ИМ-интердисциплинарни и мултидисциплинарни студијски програми) на свим нивоима и за обе врсте студија високог образовања. Заједнички студијски програм могу да изводе акредитоване високошколске установе.

Уколико је нека од високошколских установа регистрована у другој земљи, она мора бити призната од стране образовне власти у тој земљи.

Високошколске установе које организују и изводе ЗС-програм склапају уговор којим се регулишу сви елементи неопходни за реализацију студијског програма.

Надлежни органи високошколске установе усвајају документ о реализацији заједничког студијског програма или ИМ програма, у коме се дефинишу сви елементи који обезбјеђују испуњење одговарајућих стандарда за извођење ЗС-студијског програма.

Основни елементи садржаја документа о реализацији заједничког студијског програма или ИМ програма су:

- Подаци о студијском програму којима се доказује испуњеност стандарда и
- Специфичности

Специфичности обухватају:

- Ангажовање кадровских, материјалних и просторних ресурса сваке високошколске установе посебно.
- Локација извођења студијског програма, у времену и по дијеловима студијског програма.
- Обавезе сваке високошколске установе у процесу извођења студијског програма (од конкурса до издавање дипломе).
- Извори финансирања и начин покривања трошкова.

2.1.4. Под интердисциплинарним и мултидисциплинарним студијским програмима (ИМ-студијски програми) подразумевају се студијски програми који обухватају материју из два или више научних поља/поља образовања из исте или различитих научних области/области образовања. ИМ-студијски програми се могу организовати у оквиру студија оба циклуса студија и обе врсте високог образовања.

- 2.1.5. Високошколска установа може организовати студијски програм или дијелове студијског програма на свјетском језику ако посједује људске и материјалне ресурсе који омогућавају да се наставни садржај може остварити у складу са стандардима. Студијски програм на свјетском језику сматра се новим студијским програмом уколико се изводи само на том језику (уколико претходно није акредитован исти студијски програм на српском језику).
- 2.1.6. Студијски програм заснован на методама и технологијама образовања на даљину подржан је ресурсима који обезбјеђују квалитетно извођење студијског програма. Високошколска установа може организовати студијски програм или дијелове студијског програма на даљину ако се наставни садржај, подржан расположивим ресурсима, може квалитетно усвојити кроз студије на даљину и ако обезбјеђује исте исходе учења, исти ниво знања дипломираних студената, исту ефикасност студирања и исти ниво квалификације као и у случају уобичајеног начина реализације студијског програма. Студијски програм на даљину може се организовати само ако високошколска установа има акредитован студијски програм под истим називом који се реализује на класичан начин у сједишту установе. Садржај предмета студијског програма је савремено конципиран и прилагођен учењу на даљину са назначеним потребним временом за консултације (по утврђеном распореду). Настава на даљину реализује се у дефинисаним терминима по утврђеном и објављеном распореду.
- 2.1.7. Високошколска установа може организовати студијски програм у одјељењу ван сједишта установе, ако је подржан расположивим ресурсима и ако се обезбјеђује исти ниво знања дипломираних студената, иста ефикасност студирања и исти ранг (квалитет) дипломе као и у случају реализације студијског програма у сједишту. У одјељењу ван сједишта могу се реализовати и студијски програми који су акредитовани за извођење само у том одјељењу. Оснивање одјељења ван сједишта високошколске установе обавља се на начин и по поступку прописаном за оснивање високошколске установе. Сви стандарди који се односе на високошколску установу и на студијске програме, примјењују се и на одјељење ван сједишта.
- 2.1.8. На студијске програме дефинисане тачкама од 2.1.3 до 2.1.7 односе се и сви остали захтјеви стандарда као и на редовне студијске програме.
- 2.1.9. Обим студија се изражава бројем ECTS бодова, у складу са законом који регулише област високог образовања:
- Студије првог циклуса трају три или четири године и вреднују се са најмање 180 ECTS бодова, односно најмање 240 ECTS бодова, осим кратког програма студија који траје од једне до двије године и вреднује се са најмање 60 ECTS бодова до најмање 120 ECTS бодова.
 - Кратки програм студија је дио студија првог циклуса и може се организовати уколико пружа одговарајућа знања, вјештине и компетенције за област рада или занимања, лични развој студента или даље студије за завршетак првог циклуса. За кратки програм студија високошколска установа издаје сертификат о завршеном кратком програму студија и стеченим компетенцијама.
 - Студије другог циклуса изводе се након студија првог циклуса, трају једну или двије године и вреднују се са најмање 60 ECTS бодова, односно најмање 120 ECTS бодова и

то тако да у збиру са првим циклусом студија износе најмање 300 ECTS бодова. Изузетак су интегрисане студије које се изводе као јединствен студијски програм који обухвата први и други циклус и вреднују се са најмање 300 ECTS бодова, односно интегрисани студији медицине и стоматологије који се вреднују са најмање 360 ECTS бодова.

- 2.1.10. Измјене студијског програма, промјена облика и начина извођења наставе врше се по поступку утврђеном за његово доношење. Измјене и допуне студијског програма за који је високошколска установа добила дозволу за рад, а које врши ради његовог усклађивања са организацијом рада и достигнућима науке и умјетности у складу са прописаним стандардима за акредитацију студијских програма, не сматрају се новим студијским програмом. Ове измјене и допуне студијског програма не могу укључивати измјену области образовања којој припада студијски програм, назив студијског програма, нити звање које се стиче његовим завршетком. Све измјене студијског програма морају бити усклађене са захтјевима стандарда за акредитацију.

Захтјев 2.2: Сврха и циљеви студијског програма

Студијски програм има јасно дефинисане циљеве, те сврху и улогу у образовном систему.

Смјернице за примјену захтјева 2.2:

- 2.2.1. Сврха и циљеви студијског програма морају бити у складу са основним задацима и циљевима високошколске установе на којој се програм изводи.
- 2.2.2. Сврха и циљеви студијског програма морају бити јасно и недвосмислено формулисани и јавно доступни и на службеној интернет страници високошколске установе.
- 2.2.3. Циљеви студијског програма се усклађују са захтјевима одређене области и тржишта рада, привредног развоја и оквиром квалификација.
- 2.2.4. Сврха студијског програма је образовање студената за препознатљиве и јасне професије и занимања. Студијски програм обезбјеђује стицање компетенција које су друштвено оправдане и корисне.
- 2.2.5. Циљеви студијског програма укључују постизање компетенција и академских вјештина, као и методе за њихово стицање. Циљеви такође могу да укључе развој креативних способности и овладавање специфичним практичним вјештинама потребним за обављање професије.
- 2.2.6. Циљеви студијског програма и исходи учења су упоредиви са истим и/или сличним програмима на високошколским установама у БиХ и иностранству.
- 2.2.7. Високошколска установа обезбјеђује интердисциплинарност, мултидисциплинарност, те интернационализацију наставног плана и програма, интеракцију са професионалном праксом, реализацију практичне наставе и активно учешће студената у научном/умјетничком истраживању у оквиру студијског програма.

Захтјев 2.3: Наставни план и програм

Наставни план и програм студијског програма садржи листу и структуру обавезних и изборних предмета и модула и њихов опис.

Смјернице за примјену захтјева 2.3:

- 2.3.1. Структура наставног плана и програма обухвата распоред предмета и модула по семестрима, фонд часова за извођење поједних облика наставе (активна настава) и ECTS бодова.
- 2.3.2. Један семестар се вреднује са најмање 30 ECTS бодова.
- 2.3.3. Опис предмета садржи назив, групу предмета, годину и семестар студија, број ECTS бодова, име наставника, циљ предмета са очекиваним исходима, знањима и компетенцијама, предуслове за похађање предмета, садржај предмета, препоручену литературу, методе извођења наставе, начин провјере знања и оцјењивања и друге податке.
- 2.3.4. Предмети се дијеле на сљедеће групе:
 - основне, који представљају базу научне области којој припада студијски програм,
 - стручне, који чине саму суштину квалификације,
 - уско-стручне и стручно-апликативне, који представљају специјализовано проучавање неке уже стручне дисциплине или примјену стечених знања и вјештина у ужој области,
 - комплементарне, који припадају другим областима, али су повезани са матичном облашћу и доприносе достизању исхода учења у матичној области и
 - опште – који развијају тзв. „преносиве“ вјештине неопходне за остваривање исхода учења на нивоу студијског програма.
 - умјетничке предмете који пружају знање и разумијевање умјетности, развој способности и вјештина неопходних за креативно укључивање у одабране области умјетности, као и развијање специфичних вјештина за умјетничку каријеру,
 - теоријско-умјетнички предмети који пружају знања о суштини умјетности, стваралаштву и креативности, као коријенима из којих се развија разнолики свијет умјетности;
- 2.3.5. У структури студијског програма на првом циклусу академских студија, осим за поље умјетности, заступљене су сљедеће групе предмета у односу на укупан број ECTS бодова:
 - основни – око 35%,
 - стручни – око 25%,
 - уско-стручни и стручно-апликативни – око 30%,
 - комплементарни – око 5% и
 - општи – око 5%.

- 2.3.6. У структури студијског програма на првом циклусу струковних студија, осим за поље умјетности, заступљене су сљедеће групе предмета у односу на укупан број ECTS бодова:
- основни – око 15%,
 - стручне - око 40%,
 - уско-стручни и стручно-апликативне – око 40% и
 - комплементарни и општи – око 5%.
- 2.3.7. У структури студијског програма на другом циклусу академских студија, осим за поље умјетности, заступљене су сљедеће групе предмета у односу на укупан број ECTS бодова:
- основни – око 30%,
 - стручни, уско-стручни и стручно-апликативни – око 65% и
 - комплементарни и општи – око 5%.
- 2.3.8. У структури студијског програма на другом циклусу струковних студија, осим за поље умјетности, заступљене су сљедеће групе предмета у односу на укупан број ECTS бодова:
- основни – око 10%,
 - стручни, уско-стручни и стручно-апликативне – око 85% и
 - комплементарни и општи – око 5%.
- 2.3.9. У структури студијског програма на интегрисаним академским студијама, осим за поље умјетности, заступљене су сљедеће групе предмета у односу на укупан број ECTS бодова:
- основни – око 35%,
 - стручни – око 25% и
 - уско-стручни и стручно-апликативни – око 30%,
 - комплементарни – око 5% и
 - општи – око 5%.
- 2.3.10. На студијским програмима гдје је мањи удио комплементарних предмета, тај проценат се сразмјерно повећава у корист стучних, уско-стручних или стручно-апликативних предмета.
- 2.3.11. Препоручује се да листа изборних предмета садржи најмање двоструко већи број предмета у односу на број предмета који се бира.
- 2.3.12. Саставни дио наставног плана и програма студијског програма другог циклуса струковних студија је стручна пракса у трајању од најмање 70 радних сати по години која се реализује у привредним организацијама или јавним институцијама.
- 2.3.13. Наставним планом студија првог и другог циклуса утврђује се најмање 20, а највише 25 часова наставе седмично, односно најмање 600, а највише 750 часова годишње, од чега:
- на првом циклусу студија, од 600 часова 50% до 60% су предавања, а остало су вјежбе и други облици активне наставе.
 - на другом циклусу студија који трају више од једне године, на првој години студија од 600 часова 50% до 60% су предавања, а остало су вјежбе и други облици активне наставе,
 - на завршној години другог циклуса студија и интегрисаних студија, највише 50% је студијски истраживачки рад, односно примијењени истраживачки рад, а остало су предавања, вјежбе и други облици активне наставе.

Студијски програми за чију је међународну упоредивост неопходан већи број часова наставе могу имати и више од 25 часова наставе седмично.

- 2.3.14. На интегрисаним студијама студенти имају стручну праксу која се вреднује с најмање 3 ECTS бода на четвртој и петој години студија.
- 2.3.15. Саставни дио наставног плана и програма студијских програма за први и други циклус студија у области инжењерства и технологије је стручна пракса и практични рад који се вреднују с најмање 3 ECTS бода, а који се реализују у одговарајућим научноистраживачким установама, у организацијама за обављање иновационе активности, у организацијама за пружање инфраструктурне подршке иновационој дјелатности, у привредним друштвима и јавним установама.
- 2.3.16. У области пољопривредних наука, у подручју пољопривреде и шумарства, студенти током првог циклуса студија реализују теренску наставу и стручну праксу која се вреднује с најмање 3 ECTS бода.
- 2.3.17. У последњој години првог и другог циклуса студија у природним, друштвеним и хуманистичким наукама студенти имају стручну праксу која се вреднује с најмање 3 ECTS бода.
- 2.3.18. Наставни план и програм студијског програма за академске студије из одговарајућих научних области у оквиру медицинских наука мора да садржи обавезне заједничке основе и могућности за специјалне студијске модуле, уколико је предвиђено да их наставни план и програм садржи. Специјални студијски модули треба да буду из предмета непосредно везаних за медицину, било да су лабораторијски или клинички, биолошки или бихејвиорални, оријентисани на истраживања или дескриптивни. Наставни план и програм студијског програма треба да садржи најмање 10% изборних предмета.
- 2.3.19. У структури студијског програма на првом циклусу академских студија у пољу умјетности заступљене су сљедеће групе предмета у односу на укупан број ECTS бодова:
- умјетничке и теоријско-умјетничке групе предмета - око 80%, при чему су умјетничке групе предмета заступљене са најмање 50%,
 - остале групе предмета - око 20%.
- 2.3.20. У структури студијског програма на првом циклусу струковних студија у пољу умјетности заступљене су сљедеће групе предмета у односу на укупан број ECTS бодова:
- умјетничке и теоријско-умјетничке групе предмета - око 50%,
 - уско-стручни и стручно-апликативне групе предмета - око 30%,
 - остале групе предмета - око 20%.
- 2.3.21. У структури студијског програма на другом циклусу академских студија у пољу умјетности заступљене су сљедеће групе предмета у односу на укупан број ECTS бодова:
- умјетничке и теоријско-умјетничке групе предмета - око 70%, при чему су умјетничке групе предмета заступљене са најмање 50%,
 - остале групе предмета - око 30 %.

2.3.22. У структури студијског програма на другом циклусу струковних студија у пољу умјетности заступљене су сљедеће групе предмета у односу на укупан број ECTS бодова:

- умјетничке и теоријско-умјетничке групе предмета - око 45%,
- уско-стручне и стручно-апликативне групе предмета - око 45%,
- остале групе предмета - око 10%.

2.3.23. У структури студијског програма изборни предмети, у односу на укупан број ECTS бодова, заступљени су:

- на првом циклусу студија најмање 20%,
- на другом циклусу студија најмање 30%,
- на интегрисаним студијама најмање 25%.

2.3.24. Високошколске установе које реализују педагошке студијске програме морају обезбиједити педагошку праксу у II, III и IV години студија од минимум 80 радних сати годишње. На завршној години студија педагошка пракса је 180 сати и 6 ECTS бодова. Педагошка пракса се изводи у педагошким установама. За високошколске установе које у оквиру студијских програма немају педагошка образовања, а чији би свршени студенти требало да буду наставници стручних предмета у средњим школама, морају имати образовање из психолошких, педагошких и методичких дисциплина стечено на високошколској установи у току студија или након дипломирања, од најмање 30 ECTS бодова и 6 ECTS бодова праксе у педагошким установама.

2.3.25. Интегрисане академске студије медицине за стицање академског и стручног звања „доктор медицине“, трају 6 година или 5.500 часова теоријске и практичне наставе, самосталног рада студената и праксе у оквиру наставних база високошколске установе у складу са Директивом 2005/36/ЕК Европског парламента и Савјета Европе од 7. септембра 2005. о признавању професионалних квалификација у дијелу који се односи на докторе медицине.

2.3.26. Оспособљавање за медицинску сестру опште његе, у складу са истом директивом, састоји се од најмање 4.600 сати теоријског и клиничког оспособљавања у пуној сатници током најмање три године стручног образовања или струковних студија, а које може бити исказано у одговарајућем броју ECTS бодова. Трајање теоријског оспособљавања представља најмање једну трећину, а трајање клиничког оспособљавања најмање једну половину минималног трајања оспособљавања. Сврха Директиве 93/16 Европског савјета је олакшање слободног кретања медицинских радника путем узајамног признавања примарних и специјалистичких квалификација држављана ЕЕА (европске економске регије).

Захтјев 2.4. Компетенције дипломираних студената

Савладавањем студијског програма студент стиче опште и предметно-специфичне способности које су у функцији квалитетног обављања стручне, научне и умјетничке дјелатности. Опис квалификације која произилази из студијског програма мора одговарати одређеном нивоу Европског оквира квалификација и бити повезан са стандардима квалификација.

Смјернице за примјену захтјева 2.4:

2.4.1. Савладавањем студијског програма студент стиче сљедеће опште способности:

- анализе, синтезе и предвиђања рјешења и посљедица;
- овладавања методима, поступцима и процесима истраживања;
- развоја критичког и самокритичког мишљења и приступа;
- примјене знања у пракси;
- развоја комуникационих способности и спретности, као и сарадње са ужим социјалним и међународним окружењем;
- професионалне етичности.

2.4.2. Савладавањем студијског програма студент стиче сљедеће предметно-специфичне способности:

- темељно познавање и разумијевање дисциплине одговарајуће струке;
- рјешавања конкретних проблема уз употребу научних метода и поступака;
- повезивања основних знања из различитих области и њихове примјене;
- праћења и примјене нових достигнућа у струци;
- развоја вјештина и спретности у употреби знања у одговарајућем подручју;
- употребе информационо-комуникационих технологија у овладавању знањима одговарајућег подручја.

2.4.3. На нивоу студијског програма потребно је израдити матрицу исхода учења која омогућава увид у међусобну усклађеност исхода учења на нивоу студијског програма и на нивоу свих предмета који се изучавају током студија на начин да исходи учења сваког предмета морају придоносити исходима учења на нивоу циклуса студија, те да сви исходи учења на нивоу циклуса морају бити остварени кроз различите предмете. Компетенције студената и исходи учења морају бити логички повезани на начин да су исходи учења изјаве о томе које би компетенције студент требао стећи након успјешно завршеног процеса студирања, с тим што стечене компетенције могу и превазилазити исходе учења. Исходи учења морају бити логички повезани са ECTS бодовима гдје исходи учења представљају садржај, а ECTS бодови количину радних сати неопходних за савладавање наставних садржаја. У контексту повезивања исхода учења и ECTS бодова потребно је узети у обзир расположиво вријеме које студент мора посветити обавезама у оквиру датог предмета и могућности студента да

постигне планиране исходе у том времену.

2.4.4. Препоручује се да исходи учења буду дефинисани у складу са неком од постојећих методологија користећи различите хијерархијске нивое учења (чињенично знање, разумијевање, примјену, анализу/синтезу, вредновање и креирање).

2.4.5. Приликом формулисања стручних, академских и научних назива који се стичу завршетком интердисциплинарних и мултидисциплинарних студијских програма, користи се комбинација цјелине или дијелова двије најважније области које чине дати интердисциплинарни, односно мултидисциплинарни студијски програм. Двије најважније области и њихов редослијед у називу утврђују се:

- на основу релативне величине наставног градива датих области
- на основу броја ECTS бодова које дате области имају у студијском програму.

У додатку дипломи високошколска установа, по потреби, може интердисциплинарним и мултидисциплинарним стручним, академским и научним називима да дода – последице повлаке - и додатно одређење датог назива.

СТАНДАРД 3. Учење, подучавање и вредновање усмјерени на студента

Овај стандард усклађен је са критеријумом 3. Критеријума за акредитацију студијских програма првог и другог циклуса у Босни и Херцеговини и стандардом 1.3 Стандарда и смјерница за обезбјеђење квалитета у Европском простору високог образовања (ЕСГ)

Високошколска установа подстиче и обезбјеђује учење, подучавање и вредновање усмјерено на студента.

Смјернице за примјену Стандарда 3:

- 3.1. На студијском програму примјењују се савремене стратегије активног учења и подучавања које у фокус процеса образовања стављају студента.
- 3.2. Реализација наставних садржаја је интерактивна, подстицајна и сврсисходна.
- 3.3. На студијском програму користе се методе активног подучавања (дијалогска, истраживачка, симулације, анализа садржаја, пројекти, учење кроз рјешавање проблема, игра, студије случаја итд.). Подстичу се наставници да прилагођавају методе рада потребама студената.
- 3.4. Планирани исходи учења на нивоу студијског програма и на нивоу предмета усклађени су са методама подучавања и методама вредновања остварености исхода учења.
- 3.5. Наставно и ненаставно особље подстиче мотивисаност студената за активну улогу у властитом процесу учења. Од студента се очекује укљученост, ангажованост и одговорност у стицању знања и вјештина неопходних за успјешно савладавање студија.
- 3.6. У оквиру савладавања студијског програма, поред чињеничног, концептуалног и процедуралног знања, посебно се подстиче стицање метакогнитивног знања код студената с циљем спремности за успјешно цјеложивотно учење у савременом друштву.

- 3.7. Академско особље које изводи наставу на студијском програму је претходно припремљено и мотивисано за ту активност, те узима у обзир резултате анкета евалуације квалитета учења и подучавања од стране студената.
- 3.8. Академско особље мотивише и укључује студенте на преузимање активне улоге у истраживачком, научно-истраживачком и наставно-образовном процесу на студијском програму уз одговарајуће усмјеравање, консултације и подршку.
- 3.9. Студенти се оцјењују кроз јавно доступне процедуре за праведно, транспарентно и досљедно оцјењивање, као и кроз различите облике провјере знања и вјештина у складу са специфичностима и постављеним циљевима студијског програма.
- 3.10. Процедуре оцјењивања регулишу организацију тестова и испита, критеријуме и методе оцјењивања од стране испитивача и комисије, транспарентност оцјењивања и могућност жалби студената на оцјењивање.
- 3.11. Високошколска установа има процедуру која дефинише поступак израде, структуру и вредновање завршног рада студената одређеног циклуса студија, као и права обавезе студента и ментора и услове за менторство, узимајући у обзир специфичности студијског програма.
- 3.12. Представници студената су укључени у рад тијела високошколске установе чија је надлежност управљање и доношење одређених одлука о студијским програмима.
- 3.13. Високошколска установа има успостављен механизам и процедуре за подршку студентима за савјетовање о будућем развоју каријере.
- 3.14. На студијском програму у области природних и пољопривредних наука настава је организована тако да у групи за предавања на првом циклусу студија има до 50 студената, у групи за вјежбе до 15 студената и у групи за лабораторијске вјежбе до 10 студената, са толеранцијом од 10%. У групи за предавања на другом циклусу студија има до 25 студената, у групи за вјежбе до 15 студената и у групи за лабораторијске вјежбе до 10 студената, са толеранцијом од 10%.
- 3.15. За квалитетно извођење студијских програма у областима друштвених и хуманистичких наука потребно је испунити нормативе у погледу броја студената по наставним групама, тако да је:
 - величина групе за предавања на првом циклусу студија за општеобразовне и теоријско-методолошке предмете до 100 студената са толеранцијом од 10%, а за научно-стручне и стручно-апликативне до 80 студената са толеранцијом од 10%;
 - величина групе за вјежбе на првом циклусу студија за општеобразовне и теоријско-методолошке предмете до 50 студената са толеранцијом од 10%, а за научно-стручне, стручне и стручно-апликативне до 30 студената са толеранцијом од 10 %;
 - величина групе за предавања на другом циклусу студија до 50 студената са толеранцијом од 10%;
 - величина групе за вјежбе на другом циклусу студија до 20 студената са толеранцијом од 10%.
- 3.16. За квалитетно извођење студијских програма на првом циклусу академских студија у области инжењерства и технологије потребно је да високошколска установа испуни

нормативе у погледу броја студената по наставним групама. За први циклус студија величина групе за предавања је до 50 студената, групе за вјежбе до 15 студената и групе за лабораторијске вјежбе до 10 студената, све са толеранцијом од 10%. За квалитетно извођење студијских програма на другом циклусу студија величина групе за предавање је до 32 студента, групе за вјежбе до 16 студената и групе за лабораторијске вјежбе до 8 студената, све са толеранцијом од 10%.

- 3.17. Максималан број студената у групи за теоријску наставу на студијским програмима из медицинских и здравствених наука је 50, са толеранцијом од 10%. Максималан број студената у групи за вјежбе и практичну наставу на претклиничким предметима је 15, а на клиничким 7.
- 3.18. Настава на студијским програмима у пољу умјетности се изводи као: индивидуална, групна и колективна. Организација наставе базира се на сва три начина извођења наставе, у зависности од врсте и природе предмета. Величина групе код групне наставе, у зависности од врсте и природе предмета, јесте од 2 до 15 студената. Колективна настава организује се за групу до 100 студената.

СТАНДАРД 4. Упис и напредовање студената, признавање и сертификавање

Овај стандард усклађен је са критеријумом 4. Критеријума за акредитацију студијских програма првог и другог циклуса у Босни и Херцеговини и стандардом 1.4 Стандарда и смјерница за обезбијеђење квалитета у Европском простору високог образовања (ЕСГ)

Упис студената на студијски програм врши се у складу са законом, те јасним и транспарентним критеријумима који укључују провјере знања, склоности и способности кандидата и успјех у претходном школовању, а у складу са друштвеним потребама и обезбијеђеним ресурсима за извођење програма. Оцјењивање студената се врши се непрекидним праћењем рада студената.

Захтјев 4.1. Упис студената

Високошколска установа у складу са друштвеним потребама и својим ресурсима уписује студенте на одговарајући студијски програм на основу успјеха у претходном школовању и провјере њиховог знања, склоности и способности. Конкурс за упис се јавно објављује на веб страници установе и у медијима.

Смјернице за примјену захтјева 4.1:

- 4.1.1. Број студената који се уписује на одговарајући студијски програм утврђује се на основу расположивих просторних и кадровских могућности високошколске установе.
- 4.1.2. Врста знања, склоности и способности које се провјеравају при упису одговарају природи студијског програма и начин те провјере одговара карактеру студијског програма и објављују се у конкурсу.

- 4.1.3. Процедуре за признавање високообразовних квалификација, периода студија и претходног учења, а што подразумеива и признавање неформалног и информалног учења су успостављене. Процедуре за признавање су у складу са Лисабонском конвенцијом о признавању.
- 4.1.4. Уколико се настава изводи на свјетском језику, студенти морају посједовати задовољавајуће језичке компетенције из свјетског језика на којем се изводи настава.
- 4.1.5. Упис студената на студије на даљину
- Упис студената на студијске програме који се реализују на даљину обавља се по истим критеријумима који важе за студијске програме који се реализују на класичан начин.
 - Високошколска установа може уписати највише 40% студената за студирање на даљину од укупног броја уписаних студената на том студијском програму.
 - Студенти уписани на студије на даљину имају проходност за наставак студија на одговарајући програм који се изводи на класичан начин и обрнуто, на начин и под условима дефинисаним актима високошколске установе.

Захтјев 4.2: Оцјењивање и напредовање студената

Оцјењивање студената се врши се непрекидним праћењем рада студената и на основу поена стечених у испуњавању предиспитних обавеза и полагањем испита.

Смјернице за примјену захтјева 4.2:

- 4.2.1. Студент савладава студијски програм полагањем испита чиме стиче одређени број ECTS бодова, у складу са студијским програмом.
- 4.2.2. Сваки појединачни предмет у програму има одређени број ECTS бодова који студент остварује када са успјехом положи испит
- 4.2.3. Број ECTS бодова утврђује се на основу радног оптерећења студента у савлађивању одређеног предмета с циљем достизања исхода учења при чему један ECTS бод представља, по правилу, 30 сати укупног просјечног ангажовања студента.
- 4.2.4. Успјешност студената у савлађивању одређеног предмета континуирано се прати током наставе и изражава се поенима. Максимални број поена које студент може да оствари на предмету је 100.
- 4.2.5. Студент стиче поене на предмету кроз рад у настави и испуњавањем предиспитних обавеза и полагањем испита. Минималан број поена које студент може да стекне испуњавањем предиспитних обавеза током наставе је 30, а максималан 70.
- 4.2.6. Сваки предмет из студијског програма има јасан и објављен начин стицања поена. Начин стицања поена током извођења наставе укључује број поена које студент стиче по основу сваке појединачне врсте активности током наставе или извршавањем предиспитне обавезе и полагањем испита.

- 4.2.7. Укупан успјех студента на предмету изражава се оцјеном од 5 (није положио) до 10 (изванредан), а за неке облике наставе се може утврдити и ненумерички начин оцјењивања. Оцјена студента је заснована на укупном броју поена које је студент стекао испуњавањем предиспитних обавеза и полагањем испита а према квалитету стечених знања и вјештина.
- 4.2.8. Дипломираним студентима се додјељује документ који појашњава стечену квалификацију, укључујући остварене исходе учења, те контекст, ниво, садржај и статус студија који су похађали и успјешно завршили.
- 4.2.9. Оцјењивање и напредовање студената на студијама на даљину:
- Подсистем за провјеру знања студената је интегрисан у систем за управљање процесом учења на даљину и подржава сигурносну функцију код идентификације студената, наставника и сарадника, као и различите облике учења и провјере знања (консултације, самопровјера, тестирање, извјештаји, испит), чиме се стичу одговарајуће компетенције.
 - Обезбијеђена је сигурност утврђивања идентитета студената код тестирања.
 - Контрола и оцјењивање знања студената спроводе се кроз различите форме предиспитних провјера и кроз завршни испит, под истим условима као и код класичних студија.
 - Испит се полаже у сједишту високошколске установе, односно у објектима наведеним у дозволи за рад високошколске установе.

СТАНДАРД 5. Људски потенцијали

Овај стандард усклађен је са критеријумом 5. Критеријума за акредитацију студијских програма првог и другог циклуса у Босни и Херцеговини и стандардом 1.5 Стандарда и смјерница за обезбјеђење квалитета у Европском простору високог образовања (ЕСГ)

За реализацију студијског програма обезбијеђено је наставно особље са потребним научним, умјетничким и стручним квалификацијама.

Смјернице за примјену Стандарда 5:

- 5.1.1. За реализацију студијског програма високошколска установа обезбјеђује наставнике и сараднике који испуњавају услове за избор у одговарајуће звање, у складу са законом и актом који регулише услове за избор у звање. Наставници и сарадници морају имати важећи избор у научно-наставно, умјетничко-наставно, наставно или научно звање на некој од акредитованих високошколских установа или научноистраживачких организација које имају компетентно изборно тијело у области за коју се избор врши, у складу са законом.
- 5.1.2. За реализацију студијског програма високошколска установа обезбјеђује наставно особље чије научне, умјетничке и стручне квалификације одговарају научној области студијског програма. Квалификације се доказују дипломама, објављеним радовима у научним

часописима и зборницима са рецензијом, репрезентативним референцама у умјетничком раду, као и евиденцијом о педагошким квалитетима и одговарајућем професионалном искуству. У оцјени испуњености овог стандарда и научних, умјетничких и стручних квалификација примјењују се услови и критеријуми прописани законом и актом који регулише услове за избор у звање.

- 5.1.3. Укупан број наставника је довољан да покрије укупан број часова наставе на студијском програму, у складу са прописаним отерећењем наставника и смјерницама које регулишу максимално оптерећење наставника са пуним и непуним радним временом.
- 5.1.4. Укупан број наставника и сарадника одговара потребама студијског програма и мора бити довољан да покрије укупан број часова наставе на студијском програму. На студијском програму првог или другог циклуса студија број наставника у радном односу са пуним радним временом мора да обезбиједи извођење најмање 70% часова наставе на студијском програму, а за студијске програме у пољу умјетности тај проценат не може бити мањи од 50%. Приликом утврђивања броја наставника у радном односу са пуним радним временом на студијским програмима из области медицинских и здравствених наука, наставници клиничких грана медицинских наука, који су на високошколској установи у радном односу са непуним радним временом, а имају закључен уговор о раду са пуним радним временом са здравственом установом која је наставна база високошколске установе, сматраће се наставницима са пуним радним временом.
- 5.1.5. За наставнике у радном односу са пуним радним временом високошколска установа доставља доказе о испуњавању услова за избор у одговарајуће звање у складу са законом, доказе о избору у одговарајуће научно-наставно или наставно звање, те закључен уговор о раду. Наведена лица морају имати држављанство Републике Српске/ БиХ или дозволу боравка. Наставник и сарадник који има заснован радни однос са пуним радним временом код другог послодавца у земљи или иностранству, не може имати заснован радни однос са пуним радним временом на високошколској установи.
- 5.1.6. Наставници у звању доцента, ванредног и редовног професора могу да изводе наставу на свим врстама академских и струковних студија. Наставници у наставном звању (предавач високе школе и професор високе школе) могу да изводе наставу на струковним студијама.
- 5.1.7. Наставник остварује просјечно 180 часова (240 часова у области умјетности), односно 6 часова (8 часова наставе седмично у области умјетности), при чему ангажовање по наставнику не може бити веће од 10 часова (14 часова наставе седмично у области умјетности) на свим високошколским установама у Републици Српској/БиХ. У укупно оптерећење наставника улазе сви облици извођења наставе.
- 5.1.8. Ако установа ангажује наставника са непуним радним временом, а који је већ ангажован на више високошколских установа, исти остварује наставу у свакој установи сразмјерно проценту ангажовања, при чему његово укупно ангажовање не може бити веће од 10 часова/14 часова у области умјетности наставе седмично на свим високошколским установама на којима је ангажован.
- 5.1.9. Лице изабрано у научно звање на начин и по поступку прописаним законом којим је регулисана научноистраживачка дјелатност, може учествовати у извођењу свих облика наставе на другом и трећем циклусу студија, бити ментор и члан комисија у поступку

израде и одбране завршног рада на другом и трећем циклусу студија, бити члан комисије за припремање приједлога за избор наставника и сарадника универзитета и учествовати у научноистраживачком раду. Уколико такво лице нема заснован радни однос у високошколској установи на којој се програм изводи, установа са њим закључује уговор о ангажовању за извођење наставе.

- 5.1.10. Гостујући професор који учествује у реализацији студијског програма, рачуна се као наставник са непуним радним временом.
- 5.1.11. Број сарадника одговара потребама студијских програма које установа планира да реализује, при чему сарадник остварује просјечно 300 часова/360 часова у области умјетности наставе годишње, односно просјечно 10 часова/12 часова у области умјетности наставе седмично. Ангажовање по сараднику не може бити веће од 15 часова/16 часова у области умјетности наставе седмично на свим високошколским установама у Републици Српској/БиХ.
- 5.1.12. Високошколска установа има дефинисану политику управљања људским потенцијалима са јасним и транспарентним критеријумима за запошљавање академског особља, задужењима, оптерећењем и одговорностима, критеријумима за професионални развој, напредовање и стручно усавршавање академског особља и механизме за праћење рада академског особља са мјерама за унапређење.
- 5.1.13. Високошколска установа пружа прилике за професионално напредовање и развој и пружа наставном особљу адекватне услове за активан ангажман у научном, умјетничком и истраживачком раду. Академско особље је посвећено истраживачком, односно научно-истраживачком и умјетничком раду, посебно кроз међународне научно-истраживачке пројекте, те заједничке активности ментора и студента на изнајмавању грантова или стипендија.
- 5.1.14. Лице пензионисано у складу са прописима Федерације БиХ, Брчко дистрикта БиХ или друге државе, не може изводити наставу на високошколским установама у Републици Српској.
- 5.1.15. Наставници у радном односу са пуним радним временом изводе најмање 50% предавања из предмета који припадају сљедећим кључним категоријама: стручним, уско-стручним и стручно-апликативним на првом и другом циклусу академских студија, односно стручним и стручно-апликативним на првом и другом циклусу струковних студија; умјетничким, теоријско-умјетничким и стручно-апликативним на првом и другом циклусу академских студија, односно првом и другом циклусу струковних студија у пољу умјетности.
- 5.1.16. За извођење наставе на студијском програму који се изводи на неком свјетском језику наставници и сарадници морају имати одговарајуће компетенције за извођење наставе на том језику.
- 5.1.17. Уколико је исти програм акредитован на српском и на једном свјетском језику, у прорачуну оптерећења наставника и сарадника, као и при одређивању потребног простора, узима се у обзир укупан број студената на оба језика. Овакви програми третирају се као један студијски програм.
- 5.1.18. У случају када се интердисциплинарни или мултидисциплинарни студијски програм остварује у оквиру међународне сарадње, установа обезбјеђује најмање 50%

компетентног наставног кадра потребног за реализацију студијског програма у радном односу са пуним радним временом на високошколској установи, ако преосталих 20% наставе изводе наставници са акредитованих иностраних универзитета.

5.1.19. Уколико се ИМ-студијски програм реализује од стране више високошколских установа, укупна покривеност кадром са пуним радним временом на високошколској установи мора бити, у збиру свих високошколских установа, минимално 70%.

5.1.20. Високошколска установа која изводи студије на даљину има квалификовано и компетентно наставно особље за извођење студијског програма.

Наставници су одговорни за писање наставног материјала, тестова за предиспитне провјере и за завршни испит, као и за усклађивање свих активности на савлађивању потребног знања. Сви наставници и сарадници који учествују у реализацији студијског програма имају искуство у припреми материјала за студије на даљину, или је извршена одговарајућа обука, са адекватним сертификатима као предусловима за компетентност рада на даљину.

Један наставник покрива највише три предмета у семестру. При израчунавању минималног броја и оптерећења наставника и сарадника на реализацији студијског програма, користи се сљедећи приступ:

- оптерећење наставника одређује се на нивоу једне групе студената и то са 50% оптерећења које би имао за случај класичних студија.
- минимални број наставника потребан за реализацију студијског програма на даљину одређује се као и у случају класичних студија за једну групу, с тим што је обрачунати минимални број наставника оптерећен са 50% оптерећења за класичне студије.

Потребан број наставника и сарадника у сталном радном односу је 70% од минималног броја наставника и сарадника који су потребни за извођење студијског програма. Укупан потребан број наставника и сарадника одређује се као код класичног начина извођења студија.

Високошколска установа мора исказати оптерећење за сваки предмет кроз сљедеће категорије: предавање и други облици наставе (интерактивни рад – оптерећење наставника/сарадника на реализацији форума, тестова, семинарских радова др.).

Постоји одговорни наставник - руководилац студијског програма који се реализује учењем на даљину.

Високошколска установа је у обавези да осигура употребу адекватних медија и технологија који одговарају природи програма, као и одговарајућу обуку и стручну подршку за наставнике и сараднике.

5.1.21. Административном и помоћном особљу је омогућено усавршавање кроз учешће на обукама, посебно у вези информатичких система и система управљања.

5.1.22. Уколико се студијски програм изводи на свјетском језику, службе које раде са студентима морају бити оспособљене за давање услуга на том језику.

СТАНДАРД 6. Ресурси и финансирање

Овај стандард усклађен је са критеријумом 6. Критеријума за акредитацију студијских програма првог и другог циклуса у Босни и Херцеговини и стандардом 1.6 Стандарда и смјерница за обезбјеђење квалитета у Европском простору високог образовања (ЕСГ)

За извођење студијског програма обезбјеђују се одговарајући људски, просторни, техничко-технолошки, библиотечки и други ресурси који су примјерени карактеру студијског програма и предвиђеном броју студената.

Смјернице за примјену Стандарда 6:

- 6.1. Ресурси за извођење студијског програма су у складу са овим стандардима и прописима у области обезбјеђења квалитета и доступни су студентима.
- 6.2. За извођење студијског програма високошколска установа обезбјеђује простор чија структура мора задовољавати основне предуслове за одвијање наставног процеса и научноистраживачког и то:
 - објекте који обезбјеђују оптималне површине укупног корисног пословног простора по једном уписаном студенту,
 - амфитеатре, учионице, лабораторије, односно друге просторије за извођење наставе, као и библиотечки простор и читаоницу, у складу са потребама образовног процеса на студијском програму,
 - одговарајући радни простор за наставнике и сараднике,
 - мјесто у амфитеатру, учионици и лабораторији за сваког студента.
- 6.3. Минималне површине укупног корисног пословног простора по једном уписаном студенту а према областима образовања су:

1. природне и пољопривредне науке	3 m ² ,
2. инжењерство и технологија	5 m ² ,
3. медицинске и здравствене науке	7 m ² ,
4. друштвене и хуманистичке науке	2 m ² и
5. умјетност и спорт	9 m ² .

 - Високошколска установа обезбјеђује сву потребну техничку опрему за савремено извођење наставе на студијском програму.
 - Високошколска установа обезбјеђује простор који мора бити приступачан за студенте и професоре, као и остало академско и неакадемско особље са отежаним кретањем.
 - Библиотека располаже са најмање пет библиотечких јединица по предмету релевантних за извођење студијског програма високошколске установе.
 - За извођење наставе на свјетском језику установа обезбјеђује најмање пет библиотечких јединица по предмету на том језику.

- Високошколска установа обезбјеђује покривеност свих предмета одговарајућом уџбеничком литературом, училима и помоћним средствима која су расположива на вријеме и у довољном броју за нормално одвијање наставног процеса тог студијског програма.
- За извођење студијског програма обезбијеђена је потребна информациона технологија.
- За извођење студијског програма другог циклуса академских студија, осим за поље умјетности, високошколска установа мора да испуњава услове за обављање научноистраживачког рада.
- Високошколска установа је дужна да за студијске програме из природних и пољопривредних наука, инжењерства и технологије и медицинских и здравствених наука располаже најмање једном лабораторијом са 15 мјеста на сваких 300 уписаних студената.
- Високошколска установа која изводи студијске програме из области природних наука обезбјеђује додатни лабораторијски простор за извођење експерименталне наставе, услове за наставу на терену и друге услове у складу са потребама студијског програма у односу на број студената на предметима из којих се изводи експериментална настава.
- Високошколска установа која изводи студијске програме из области медицинских наука обезбјеђује лабораторије, односно наставне базе за извођење практичне наставе на претклиничким предметима које капацитетом и величином одговарају броју студената који се уписују и специфичностима студија и наставних предмета, тако да је капацитет довољан за минимално 20% од укупног броја уписаних студената. У сврху реализације клиничке обуке студената универзитет и медицински факултети унутар њега остварују сарадњу са одговарајућим клиникама као партнерима у медицинском образовању, о чему склапају уговор о сарадњи, у складу са законом. Клиничке базе и клинички наставни капацитети у потпуности покривају клиничке предмете одређеног студијског програма.
- За извођење студијских програма из области инжењерства и технологије високошколска установа обезбјеђује одговарајуће наставно-научне базе, које могу бити сопствене и у привреди. Сопствене наставно-научне базе су: наставне лабораторије, научне и истраживачко-развојне лабораторије, огледна поља, показни објекти, технички центри и друге научне, истраживачко-развојне и иновационе јединице у саставу високошколских установа. Наставно-научне базе у привреди су: институти, центри изузетних вриједности, организације за обављање иновационе активности, организације за пружање инфраструктурне подршке иновационој дјелатности и предузећа за производњу хране, репроматеријала, опреме и услуга. Наставно-научне базе у привреди опремљене су потребном мјерном, демонстрационом, рачунарском и информатичко-комуникационом опремом за извођење наставних активности експерименталног, демонстрационог и симулационог карактера из свих предмета у оквиру одређене групе научно-стручних и стручно-апликативних предмета. У области пољопривредних наука

високошколска установа обезбјеђује најмање једно одговарајуће огледно добро и показни објекат. Огледна добра у области пољопривреде су у посједу високошколске установе или их користи по основу закупа обрадивог земљишта на којем се производе различите биљне врсте и узгајају различите врсте стоке, расадничка и сјеменарска производња, уз примјену савремене технологије подржане квалитетном механизацијом, сходно захтјевима студијских програма. Огледна добра и показни објекти у области шумарства су у посједу високошколске установе или их користи по основу закупа, споразума или уговора о коришћењу земљишта, на којем се узгајају различите врсте шума и шумског земљишта, обавља производња сјемена и расадничког материјала уз примјену савремене технологије, подржане квалитетном механизацијом. Садржаји на огледним добрима и показним објектима одговарају захтјевима студијских програма које изводи високошколска установа. Високошколске установе које нису у пољопривредним наукама, а имају студијске програме из пољопривреде и шумарства, имају минималну стручну праксу као и високошколске установе у пољопривредним наукама. За програме из пољопривреде високошколска установа мора имати на коришћењу најмање 50 ха обрадивог земљишта, а у шумарству 500 ха под шумским састојинама.

- За извођење студијског програма у области умјетности обезбијеђени су потребни посебни простори у зависности од специфичности умјетничке области: радионице, лабораторије, простор за изложбе, концертна дворана, тонски и оперски студио, позоришна сала, сала за пројекције филмова, филмски и ТВ студио и сл. За извођење студијског програма обезбијеђена је потребна опрема за савремено извођење наставе, у зависности од специфичности умјетничке области.
- Високошколска установа која организује студије другог циклуса из природних и пољопривредних наука, инжењерства и технологије и медицинских и здравствених наука, дужна је да располаже лабораторијама за обављање научноистраживачког рада или да има уговор са институцијом која омогућава обављање научноистраживачког рада. У зависности од врсте студијског програма, високошколска установа је обавезна да има лабораторије, посебну опрему, софтвер и учила неопходна за извођење наставног процеса на овим студијским програмима.
- Високошколска установа прати реализацију плана улагања у физичке ресурсе и опрему за научно-истраживачки рад и наставно-образовну дјелатност.
- Високошколска установа обезбјеђује кроз уговорне односе са другим високошколским установама и истраживачким центрима могућност кориштења њихових ресурса.
- Уколико се студијски програм изводи на свјетском језику, установа обезбјеђује наставни материјал и учила на језику на којем се изводи настава.

6.4. Ресурси за студије на даљину (опрема, библиотека и простор):

- Високошколска установа обезбјеђује опрему и комуникационо-информатичке технологије за успостављање и одржавање двосмјерне комуникације на линији наставник–студент ради реализације образовних активности на даљину (дијелови наставе, консултације, самопровјере, провјере знања у склопу предиспитних обавеза, пројекти, семинарски радови и сл.). У оквиру система за управљање процесом учења на даљину високошколска установа мора да обезбиједи:
 - једну сопствену , Open Source или закупљену интегрисану рачунарску платформу која има адекватне техничке карактеристике за учење на даљину (DLS - Distance Learning System), са специјализованим софтвером за смјештај и дистрибуцију мултимедијалних наставних садржаја намијењених за самостално усвајање (текст, звучне и видео информације) и за комплетно управљање процесом учења;
 - различите облике наставе: јавно емитовање временски планираног наставног догађаја (емитовање предавања или дискусија наставника/стручњака снимљене уз помоћ видео камера уживо или раније направљеног и припремљеног видео снимка), испоруку предавања и мултимедијалних наставних материјала са сервера и консултације;
 - јединствен кориснички интерфејс који подржава више категорија корисника, укључујући студенте, наставнике и административно особље;
 - обавезу евидентирања времена које студент проведе на проучавању наставног материјала и провјеру и оцјењивање студената помоћу тестова, а уз подршку и под контролом специјализованог софтверског пакета;
 - високу поузданост система кроз одговарајући систем контроле приступа и заштите садржаја;
 - дефинисање овлашћења за постављање материјала од стране наставника и сарадника, административног особља и студената;
 - комуникацију наставника и сарадника са студентима која укључује употребу електронске поште, дискусионих форума и дискусија у реалном времену;
 - провјеру и оцјењивање студената на даљину (самопровјере, предиспитне провјере, подношење извјештаја, испит);
 - евидентирање приступа систему од стране свих корисника.
- Инфраструктура система за учење на даљину мора бити тако пројектована и одржавана да обезбеди повјерљивост и интегритет података, односно континуитет наставног процеса.
- Високошколска установа обезбјеђује приступ сопственој или другим одговарајућим библиотекама, а посебно организацијама које су специјализоване за испоруку уџбеника и других наставних и научних публикација у електронском облику .

- Високошколска установа располаже простором који по величини и условима обезбеђује нормално обављање завршног испита, рад административног особља и смештај и рад наставника
- Високошколска установа која студијски програм изводи кроз учење на даљину треба да има организациону јединицу (одјељење/центар) за учење на даљину.

СТАНДАРД 7. Управљање информацијама о студијским програмима

Овај стандард усклађен је са критеријумом 7. Критеријума за акредитацију студијских програма првог и другог циклуса у Босни и Херцеговини и стандардом 1.7 Стандарда и смјерница за обезбјеђење квалитета у Европском простору високог образовања (ЕСГ)

Високошколска установа редовно прикупља и обрађује информација о свим аспектима студијских програма.

Смјернице за примјену стандарда 7:

- 7.1. Успостављен је систем редовног прикупљања и обраде информација о свим аспектима студијских програма (о стопи успјешности студената, напуштању студија, задовољству студената, запошљивости свршених студената и слично) и користи се за унапређења квалитета студијских програма.
- 7.2. На нивоу студијског програма редовно се прикупљају и анализирају подаци о броју и старосној структури академског особља, полу, односу броја наставника и студената, односу властитог и гостујућег кадра, као и податке из студентских анкета и други релевантни подаци.

СТАНДАРД 8. Информисање јавности о студијским програмима

Овај стандард усклађен је са критеријумом 8. Критеријума за акредитацију студијских програма првог и другог циклуса у Босни и Херцеговини и стандардом 1.8 Стандарда и смјерница за обезбјеђење квалитета у Европском простору високог образовања (ЕСГ)

Високошколска установа објективно и правовремено информише јавност ажурираним информацијама о свим аспектима рада студијских програма.

Смјернице за примјену стандарда 8:

- 8.1. Високошколска установа објективно и правовремено информише јавност ажурираним информацијама о свим аспектима рада студијских програма са посебним освртом на дефинисане циљеве студијских програма и исходе учења.

- 8.2. Подаци о наставницима и сарадницима (радна биографија, избори у звања, референце) морају бити доступни јавности.
- 8.3. Минимум 50% од укупних информација је доступно и на енглеском или неком другом свјетском језику.

СТАНДАРД 9. Континуирано праћење, периодична евалуација и ревизија студијских програма

Овај стандард усклађен је са критеријумом 9. Критеријума за акредитацију студијских програма првог и другог циклуса у Босни и Херцеговини и стандардом 1.9 Стандарда и смјерница за обезбјеђење квалитета у Европском простору високог образовања (ЕСГ)

Успостављене су процедуре за периодично вредновање, унапређење и реструктурирање студијских програма које укључују мишљења студената и других заинтересираних страна. Води се рачуна о усклађености са савременим свјетским токовима и стањем струке, науке и умјетности у одговарајућем образовно-научном, односно умјетничко-образовном пољу и упоредивошћу са сличним програмима на иностраним високошколским установама, а посебно у оквиру Европског простора високог образовања.

Смјернице за примјену стандарда 9:

- 9.1. Високошколска установа периодично вреднује наставни план и програм, наставни процес, степен реализације исхода учења и њихову релевантност за тржиште рада путем анкетирања студената, академског и административног особља, те повратне информације користи за иновирање и унапређења истог.
- 9.2. Високошколска установа евалуира и квалитет, савременост и доступност ресурса за извођење студијског програма путем анкетирања студената, академског и административног особља.
- 9.3. При ревизији студијских програма, прате се најновија научна, умјетничка односно стручна сазнања из одговарајуће области.
- 9.4. При ревизији студијских програма, води се рачуна о усклађености са најмање три акредитована програма иностраних високошколских установа, од којих су најмање два из високошколских установа европског простора високог образовања.
- 9.5. Студијски програм је формално и структурно усклађен са утврђеним предметно-специфичним стандардима за акредитацију, уколико такви стандарди постоје.
- 9.6. Високошколска установа прати и евалуира реализацију акционог плана интернационализације, користи од потписаних уговора о међународној сарадњи, проценат страних студената и професора, број и напредак својих студената на стручном усавршавању у иностранству, запошљавање дипломираних студената и друго.
- 9.7. На нивоу студијског програма израђује се извјештај о самовредновању најмање сваке двије године.

СТАНДАРД 10. Мобилност академског особља и студената

Овај стандард усклађен је са критеријумом 10. Критеријума за акредитацију студијских програма првог и другог циклуса у Босни и Херцеговини

На студијском програму се промовише и унапређује мобилност академског особља и студената.

Смјернице за примјену стандарда 10:

- 10.1. Мобилност академског особља и студената на студијском програму се промовише и унапређује путем заједничких пријава и учешћа на пројектима са другим високошколским установама из земље и иностранства.
- 10.2. Механизми за остваривање билатералне и мултилатералне размјене студената са иностраним високошколским установама кроз различите програме и мреже студентске размјене уз признавање времена, оцјена и ECTS бодова остварених током размјене су успостављени.
- 10.3. Високошколска установа кадровски и финансијски оснажује капацитете служби за међународну сарадњу и двосмјерну мобилност академског особља и студената. Ова служба прати и евалуира мобилност, те сачињава годишњи извјештај о мобилности академског особља и студената са приједлогом мјера за унапређење.